https://doi.org/10.59295/ierm2025.16 CZU 347.9/(478)

EFICIENTIZAREA MECANISMULUI DE REPARARE A PREJUDICIULUI CAUZAT ÎN PROCESELE PENALE ȘI CONTRAVENȚIONALE PRIN PRISMA LEGISLAȚIEI REPUBLICII MOLDOVA[1]

IMPROVING THE MECHANISM FOR REPAIR OF DAMAGE CAUSED IN CRIMINAL AND MINORITY PROCEEDINGS THROUGH THE PRINCIPLE OF THE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Leonid CHIRTOACĂ, ***conferențiar universitar, doctor în drept, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al USM***
E-mail: leonid.chirtoaca@gmail.com
ORCID: 0009-0008-5289-6909

Natalia CHIRTOACĂ, ***profesor universitar, doctor în drept, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al USM***
E-mail: natalia.chirtoaca@gmail.com
ORCID: 0009-0007-2738-7013

Rezumat. *În acest articol se face o analiză a normelor juridice ce reglementează repararea prejudiciului cauzat în procesele penale și contravenționale, inclusiv prin acte procedurale defectuoase. Autorii și-au pus ca scop să identifice problemele în privința reparării prejudiciului cauzat în procesele penale și contravenționale: cele privind neclaritatea și ambiguitatea unor termeni și noțiuni, remediile compensatorii, precum și carențele legislative în acest sens. Totodată s-au făcut propuneri de lege ferenda privind ajustarea cadrului legal în domeniu, care va contribui la eficientizarea mecanismului de reparare a prejudiciului cauzat în procesele penale și contravenționale.*

Cuvinte cheie: *repararea prejudiciului, act procedural defectuos, remedii compensatorii.*

Summary. *This article analyzes the legal norms that regulate the compensation of damage caused in criminal and contravention proceedings, including through defective procedural acts. The authors aimed to identify the problems regarding the repair of damage caused in criminal and misdemeanor trials: those regarding the clarity and ambiguity of some terms and concepts, compensatory remedies, as well as legislative deficiencies in this regard. At the same time, proposals were made de lege ferenda regarding the adjustment of the legal*

[1] Articolul este elaborat în cadrul subprogramului 01.05.01 Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice, realizat de Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova.

framework in the field, which will contribute to making the mechanism for repairing damage caused in criminal and contravention proceedings more efficient.

Keywords: *reparation of damage, defective procedural act, compensatory remedies.*

Normele juridice ce reglementează repararea prejudiciului cauzat în procesele penale și contravenționale, inclusiv prin acte procedurale defectuoase, reprezintă totalitatea elementelor componente ale instituției răspunderii juridice pentru prejudiciul cauzat. Aceste norme interramurale sunt concentrate în diferite ramuri de drept.

Noțiunea de *act procedural defectuos*, nu are o definiție legală, iar în literatura de specialitate și practica judiciară nu s-a cristalizat o definiție unitară. În mod ordinar, prin act procedural defectuos putem înțelege, actul emis de organul de urmărire penală sau instanța de judecată, care nu este în conformitate cu rigorile legii.

În sens juridic, noțiunea ”act defectuos”, este des utilizată în legislația Franței și României, iar drept exemplu putem menționa hotărârea Curții Constituționale din România, unde a fost examinată excepția de neconstituționalitate, asupra dispozițiilor art. 249 alin.(1) din Codul penal redacția 1969 și art. 298 Cod penal, referitor la neglijența în serviciu, încălcarea obligațiunilor de serviciu, prin neîndeplinirea acestora sau prin “îndeplinirea lor defectuoasă”. În această speță, Curtea, interpretând noțiunea “defectuos”, a asemănat-o cu “ilegal”, astfel a constatat că dispozițiile contestate sunt constituționale în măsura în care prin sintagma “îndeplinirea ei defectuoasă” din cuprinsul acestora se înțelege “îndeplinirea prin încălcarea legii”[2].

De regulă, pornind de la premisa că un act procedural defectuos poate fi emis în cadrul unor proceduri legale, iar emiterea acestuia ține de competența organului de urmărire penală, procuror sau instanța de judecată cu încălcarea legii procesuale și/sau materiale, elementul esențial se evidențiază prin cauzarea de prejudicii persoanei sau interesului public[3].

Procesul penal sau contravențional reprezintă un set de proceduri strict reglementate prin lege în vederea aflării adevărului, scopul primordial al căruia constă în protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, iar această activitate precum și orice activitate umană, nu este scutită de erori și abuzuri ce pot conduce la încălcarea drepturilor persoanei. Reglementarea reparării prejudiciului cauzat în rezultatul unui act defectuos este determinată de natura și conținutul raportului juridic ce se naște între stat și persoana căreia i s-a cauzat prejudiciul.

Problematica naturii juridice a răspunderii pentru prejudiciul cauzat în acest mod, este de mult timp discutată în cercurile științifice, însă soluțiile privind reglementarea

[2] Decizia Curții Constituționale din România nr. 650 din 17 octombrie 2019 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 249 alin. 1 din Codul penal din 1969 și ale art. 298 din Codul penal, publicată în MO nr.1012 din 17.12.2019, https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/221005

[3] Leonid Chirtoacă, Protecția drepturilor persoanei împotriva actului de justiție defectuos și recuperarea prejudiciul cauzat, materialele Conferința științifico-practică cu participare internațională “Actul de justiție și respectarea drepturilor persoanei.

răspunderii statului pentru prejudiciul cauzat se bazează pe menținerea unui echilibru între interesul public și privat. Odată cu adoptarea normei constituționale potrivit căreia statul recunoaște[4] drepturile și libertățile persoanei în Republica Moldova ca valoare supremă și garantată, este necesară interpretarea acestei norme prin prisma aplicării principiului reparării integrale și necondiționate de către stat a prejudiciului cauzat persoanei printr-un act al unei autorități publice.

Statul trebuie să poarte o responsabilitate sporită pentru orice acțiune ilegală comisă de reprezentanții săi, întrucât este încălcat unul dintre scopurile fundamentale ale exercitării puterii de stat, inclusiv în domeniul justiției - garantarea și protecția drepturilor și libertăților tuturor subiectelor de drept.

Pe de altă parte, constatarea ilegalității emiterii unui act defectuos suscită administrarea unui probatoriu solid, întrucât un astfel de act are caracterul autorității de stat, ceea ce prezumă că îndeplinește cerințele impuse în conformitate cu principiile și normele generale de drept.

Important de menționat că, dacă inițial reglementarea și aplicarea răspunderii pentru prejudiciul cauzat prin actele procedurale defectuoase se bazau pe normele dreptului public, astăzi mult mai des se abordează această formă de răspundere prin prisma principiilor dreptului privat. Astfel, în prima etapă a formării reglementărilor legislative privind răspunderea pentru prejudiciul cauzat în procesul penal și de înfăptuire a justiției, s-a evidențiat trecerea de la responsabilitatea personală a agentului statului la responsabilitatea directă a statului cu alocarea unor compensații din contul statului, iar trecerea de la responsabilitatea personală a agentului statului s-a pus pe umerii organelor judiciare, de investigare și de drept. Pe parcursul timpului, doctrina imunității statului a fost suplinită cu răspunderea necondiționată a statului și în cazurile prejudiciilor cauzate prin acte ilegale de orice organ al statului, poziție justificată de faptul că garantarea și protecția drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice este o responsabilitate directă a statului. În prezent, știința dreptului este în căutarea unor soluții concrete în sensul responsabilizării persoanelor cu funcție de răspundere, care adoptă astfel de acte defectuoase.

Ansamblul problemelor actuale cu privire la repararea prejudiciului cauzat în procesele penale și contravenționale este unul voluminos și de un interes deosebit, iar instituția reparării prejudiciului cauzat prin fapte ilicite își menține actualitatea datorită faptului că în activitatea practică apar numeroase situații dificile care necesită soluționare.

Principiul potrivit căruia statul este responsabil pentru prejudiciul cauzat de organele și funcționarii săi, derivă din prevederile art. 53 alin. (2) din Constituția RM, care prevede expres că: ,,Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârşite în procesele penale de către organele de anchetă şi instanţele judecătoreşti", iar prin prisma prevederilor art. 4 din Constituția RM, dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova și legile interne, prioritate au reglementările internaționale.

[4] Art. 1 alin (3) din Constituția Republicii Moldova, republicată în MO al RM nr.466 art.635 din 13.11.2024.

În acest sens, considerăm că mecanismul statuat în art. 3 Protocolul 7 (dreptul la despăgubiri în caz de eroare judiciară) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale[5], este cel mai relevant, deoarece potrivit normei citate, dreptul la despăgubiri în caz de eroare judiciară instituie în sarcina statelor obligația pozitivă de a promova despăgubirea persoanelor ilegal condamnate prin eroare judiciară.

Regula generală aplicabilă în materie derivă din textul Convenției, iar atunci când o condamnare penală definitivă este ulterior anulată sau când este acordată grațierea, pentru că un fapt nou sau recent descoperit dovedește că s-a produs o eroare judiciară, persoana care a suferit o pedeapsă din cauza acestei condamnări este despăgubită conform legii ori practicii în vigoare, cu excepția cazului în care se dovedește că nedescoperirea în timp util a faptului necunoscut îi este imputabilă în tot, sau în parte.

Sintagma "conform legii", urmează a fi înțeleasă cu referire la legea specială în materie și anume Legea nr.1545/1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești[6], coroborată cu norma generală specificată în art. 2007 din Codul civil[7], răspunderea statului pentru prejudiciul cauzat prin acțiunile organelor de urmărire penală, ale procuraturii sau ale instanțelor de judecată.

În acest context pentru studiul nostru prezintă interes reglementările din Legea nr. 1545/1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești, care deși prevede un remediu compensator național pentru cauzarea prejudiciului determinat de un fapt ilicit, acest mecanism seamănă a fi depășit în timp, ori această lege după adoptarea noilor coduri procedurale, nu a suferit modificări esențiale[8]. Totodată, chiar dacă art. 7 alin. (8) din Codul de procedură penală[9] prevede că hotărârile definitive ale Curții Europene a Drepturilor Omului sunt obligatorii pentru organele de urmărire penale, procurori și instanțele de judecată, iar jurisprudența CtEDO reprezintă izvor de drept în această materie, legea sus indicată nu a suferit careva modificări esențiale.

Potrivit Legii nr. 1545/1998, răspunderea patrimonială a statului pentru prejudiciul cauzat persoanei prin acțiunile ilicite comise în procesele penale și contravenționale de

---

5 Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, în vigoare din 3 septembrie 1953, publicată în Tratate Internaționale Nr. 1 art. 342 din30.12.1998, ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 1298/1997 din 24.07.1997 privind ratificarea Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și a unor protocoale adiționale la aceasta, publicată în MO nr.54-55, art.502 din 21.08.1997.

6 Legea nr.1545 din 25.02.1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești, publicată în MO nr.50-51 art.359 din 04.06.1998, cu modificările ulterioare.

7 Codul civil al Republicii Moldova nr.1107 din 06.06.2002, republicat în MO nr.66-75 din 01.03.2019 cu modificările ulterioare.

8 Ultimele modificări au fost aprobate prin Legea nr. 212 din 01.12.2017 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, publicată în MO nr.1-6 art.04 din 05.01.2018.

9 Codul de procedură penală nr. 122 din 14.03.2003, republicat în MO nr. 248-251 art. 699 din 05.11.2013, cu modificările ulterioare.

organele de urmărire penală, de procuratură şi de instanţele judecătoreşti intervine în următoarele situaţii[10]:

– reţinerii ilegale, aplicării ilegale a măsurilor preventive sub formă de arest, de declaraţie de a nu părăsi localitatea sau ţara, tragerii ilegale la răspundere penală;
– condamnării ilegale, confiscării ilegale a averii, supunerii ilegale la muncă neremunerată în folosul comunităţii;
– efectuării ilegale, în cazul urmăririi penale ori judecării cauzei penale, a percheziţiei, ridicării, punerii ilegale sub sechestru a averii, eliberării sau suspendării ilegale din lucru (funcţie), precum şi în urma altor acţiuni de procedură care limitează drepturile persoanelor fizice sau juridice;
– supunerii ilegale la arest contravenţional, reţinerii contravenţionale ilegale sau aplicării ilegale a amenzii contravenţionale de către instanţa de judecată;
– efectuării măsurilor speciale de investigaţii cu încălcarea prevederilor legislaţiei;
– ridicării ilegale a documentelor contabile, a altor documente, a banilor, a ştampilelor, precum şi în urma blocării conturilor bancare.

Referitor la momentul[11] naşterii dreptului la repararea prejudiciului, legiuitorul a statuat că termenul începe să curgă din data:

• devenirii definitive şi irevocabile a sentinţei de achitare;
• scoaterii persoanei de sub urmărire penală sau încetării urmăririi penale pe temeiuri de reabilitare;
• adoptării de către instanţa judecătorească a hotărârii cu privire la anularea arestului contravenţional în legătură cu reabilitarea persoanei fizice;
• adoptării, de către judecătorul de instrucţie, în condiţiile art. 313 alin. (5) din Codul de procedură penală, în privinţa persoanei achitate sau scoase de sub urmărire penală, a încheierii privind declararea nulităţii actelor sau acţiunilor organului de urmărire penală sau organului care exercită activitate specială de investigaţii.

Cererea de chemare în judecată privind repararea prejudiciului se depune în instanţa de judecată în termen de 3 ani de la data apariţiei dreptului, iar prejudiciul cauzat se repară integral, indiferent de culpa persoanelor cu funcţie de răspundere din organele de urmărire penală, procuratură şi instanţele judecătoreşti.

În calitate de *lex specialis,* Codul de procedură penală reglementează modalitatea compensării prejudiciului, iar la evaluarea cuantumului despăgubirilor materiale ale prejudiciului moral, statuează că instanţa de judecată trebuie să ia în considerare suferinţele fizice ale victimei, gravitatea şi persistenţa suferinţelor psihice, inclusiv legate de incapacitatea de a se apăra pe sine ori alte persoane, prejudiciul agrement sau estetic, pierderea speranţei în viaţă, pierderea onoarei prin defăimare, suferinţele psihice

[10] Art.3 din Legea nr.1545/1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acţiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii şi ale instanţelor judecătoreşti.
[11] Art.6 din Legea nr.1545/1998.

provocate de decesul rudelor apropiate, etc[12]. Totodată, mărimea compensației se determină[13] de instanța de judecată luându-se în considerație:

a) gravitatea infracțiunii de a cărei săvârșire a fost învinuită persoana respectivă;
b) caracterul și gravitatea încălcărilor procesuale comise la urmărirea penală și la examinarea cauzei penale în instanța de judecată;
c) rezonanța pe care a avut-o în societate informația despre învinuirea persoanei;
d) durata urmăririi penale, precum și durata examinării cauzei penale în instanța de judecată;
e) natura dreptului personal lezat și locul lui în sistemul de valori al persoanei;
f) suferințele fizice, caracterul și gradul suferințelor psihice;
g) măsura în care compensația bănească poate atenua suferințele fizice și psihice cauzate;
h) durata aflării nelegitime a persoanei în detenție.

Legea nr.1545/1998 statuează că, în toate cazurile, instanța de judecată se va baza pe principiile compensării rezonabile și echitabile a prejudiciului moral.

Important de menționat că deși legea sus indicată prevede remedii compensatorii (dreptul la compensații bănești și alte forme), aceasta nu reglementează principiile generale privind răspunderea patrimonială a statului și a subiecților faptelor ilicite.

Totodată, printre alte carențe putem menționa neclaritatea și ambiguitatea unor noțiuni, numărul limitat al subiecților pasibili răspunderii, confuzia referitoare la caracterul ilicit al faptei, insuficiența și lipsa reglementărilor cu privire la criteriile de acordare a prejudiciului, temeiurile de apariție a prejudiciului, etc.

De asemenea, considerăm că noțiunea "acțiuni ilicite"[14] este depășită în sensul de acțiuni sau inacțiuni ale organului împuternicit să examineze cazurile cu privire la contravenții, ale organului de urmărire penală sau ale instanței de judecată, care exclud vinovăția acestora, al căror caracter ilegal se manifestă prin încălcarea principiului general, potrivit căruia nici o persoană nevinovată nu poate fi trasă la răspundere și nu poate fi judecată.

Totodată considerăm că erorile și faptele persoanelor cu funcție de răspundere din cadrul organului de urmărire penală sau din instanța de judecată, manifestate prin încălcarea intenționată a normelor procedurale și materiale în timpul procedurii penale sau contravenționale (infracțiuni), care se referă la fapte ilicite în sens juridic, trebuie definite. Mai mult, această noțiune nu cuprinde și nu se referă și la alte cauze, civile sau administrative, în care de asemenea se pot comite fapte ilicite.

Legea, deși enumeră exhaustiv acțiunile ilicite comise în procesele penale și contravenționale de organele de urmărire penală, de procuratură și de instanțele judecătorești, nu specifică clar de către cine se stabilește caracterul ilicit al faptelor și opțiunea de control a legalității acțiunilor procurorului de către procurorul ierarhic superior. Edificatoare în acest sens este Hotărârea Curții Constituționale nr.23 din

[12] Art.219 alin. (4) Codul de procedură penală nr. 122 din 14.03.2003, republicat în MO nr. 248-251 art. 699 din 05.11.2013, cu modificările ulterioare.

[13] Art.11 din Legea nr.1545/2018.

[14] Art. 2 din Legea nr.1545/1998.

25.07.2016 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 27 din Legea nr. 151 din 30 iulie 2015 cu privire la Agentul guvernamental[15] unde Curtea a evidențiat necesitatea constatării vinovăției judecătorului printr-o sentință adoptată în cadrul unor proceduri judiciare distincte.

Repararea prejudiciului cauzat reprezintă materia cea mai importantă și totodată cea mai sensibilă a răspunderii civile, iar valoarea prejudiciului constituie calculul bănesc al daunelor cauzate prin acțiunile sau inacțiunile ilegale ale unei persoane asupra alteia. Pentru recuperarea prejudiciului cauzat persoanei, legiuitorul trebuie să pornească de la principiul repunerii păgubitului în poziția avută anterior încălcării dreptului.

Astfel, referitor la condițiile și temeiul de reparare a prejudiciului, acestea trebuie analizate prin prisma dreptului la un recurs efectiv în sensul art.13 din Convenția europeană a drepturilor omului, care, fiind un drept subiectiv de natură procesuală, garantează dreptul de acces în fața unui judecător sau a oricărei autorități statale ce poate dispune înlăturarea încălcării denunțate. Persoana trebuie să dispună de dreptul de a solicita repararea prejudiciului material, compensarea prejudiciului moral cu restabilirea drepturilor încălcate.

De regulă, repararea în natură a daunelor suportate este imposibil de realizat, de aceea, de regulă, se recurge la compensarea pagubei printr-o sumă de bani, iar compensarea prin echivalent bănesc, ca măsură alternativă, trebuie să se aplice ori de câte ori repararea în natură nu este posibilă. Astfel, prin prisma componentelor reparării integrale a prejudiciului patrimonial cauzat în contextul răspunderii civile pentru fapte ilicite, urmează să se aplice principiul general *damnum emergens plus lucrum cessans*, și anume:

1) în vederea reparării prejudiciului persoanei care este angajată în câmpul muncii până la emiterea actului procedural defectuos, acesteia urmează să i se restituie salariul și alte venituri provenite din muncă, de care a fost privat în urma acțiunilor ilicite, precum și venitul ratat. În acest sens trebuie de menționat că potrivit alin. (1) al art. 128 Codul muncii, salariul reprezintă orice recompensă sau câștig evaluat în bani, plătit salariatului de către angajator în temeiul contractului individual de muncă, pentru munca prestată sau care urmează a fi prestată. Totodată, potrivit art. 130 din Codul muncii, salariul include salariul de bază (salariul tarifar, salariul funcției), salariul suplimentar (adaosurile și sporurile la salariul de bază) și alte plăți de stimulare și compensare. În privința altor venituri provenite din muncă putem exemplifica veniturile obținute din activitatea de întreprinzător.

În sens de „venit", trebuie luat ca bază sensul acestui termen reglementat de Codul fiscal, iar persoanei prejudiciate urmează să-i fie restituit orice venit – impozabil sau neimpozabil – inclusiv venitul ratat, precum și facilitățile acordate de angajator, obținute de persoanele juridice sau fizice din toate sursele aflate în Republica Moldova sau în afara ei, precum și venitul investițional și venitul financiar obținut din surse aflate în sau în afara Republicii Moldova.

2) bunurile (inclusiv drepturile bănești și dobânzile aferente, obligațiile împrumuturilor de stat și veniturile aferente) confiscate, trecute în venitul statului, ridicate de către organul competent, precum și bunurile sechestrate. Persoanei prejudiciate ur-

[15] https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=95604&lang=ro%20, vizitat la 01.05.2025.

mează să i se restituie toate bunurile (inclusiv drepturile băneşti şi dobânzile aferente, obligaţiile împrumuturilor de stat şi veniturile aferente), care au fost supuse confiscării, bunurile mobile sau imobile, obiectele, documentele care au fost ridicate în urma unei acţiuni procesuale, precum şi bunurile sechestrate în cadrul unui proces penal sau contravenţional.Regula care urmează a fi aplicată este restituirea în natură a bunurilor şi doar în cazuri de imposibilitate urmează ai fi restituite bunuri de aceeaşi valoare sau contravaloarea acestora conform preţurilor de piaţă.

3) amenzile percepute ca urmare a executării unei hotărâri, precum şi cheltuielile judiciare.

Prin amenzile percepute ca urmare a executării unei hotărâri, trebuie să avem în vedere amenda prevăzută drept categorie de pedeapsă conform art. 64 din Codul penal şi art. 34 din Codul contravenţional. Potrivit acestor reglementări, sunt compensate şi cheltuielile de judecată suportate în cadrul procesului. Prin prisma art. 227 din Codul de procedură penală, cheltuielile judiciare sunt considerate cheltuielile suportate pentru asigurarea bunei desfăşurări a procesului penal. În sensul acestei norme, se vor restitui şi sumele plătite de persoana juridică sau fizică pentru asistenţa juridică, ori potrivit art. 63 din Legea nr. 1260/2002 cu privire la avocatură, este reglementat modul de remunerare a activităţii de avocat. Sub acest aspect trebuie de accentuat că urmează a fi recuperate şi cheltuielile suportate în legătură cu citarea persoanei în faţa organelor competente, ori prin prisma art.235 Cod procedură penală, citarea în procesul penal constituie acţiunea procedurală prin care organul de urmărire penală, judecătorul de instrucţie sau instanţa de judecată asigură prezentarea unei persoane în faţa sa pentru desfăşurarea normală a procesului penal.

În privinţa cuantumului sumelor de compensare a prejudiciului, considerăm că acesta urmează a fi calculat pornindu-se de la salariul mediu lunar al persoanei fizice la momentul cauzării prejudiciului, inclusiv cu aplicarea coeficientului de inflaţie, iar rata anuală de inflaţie se poate stabili conform datelor Băncii Naţionale a Moldovei.

Referitor la calcularea salariului mediu lunar, acesta se va calcula după cum urmează:

1) persoanelor angajate prin contract de munca - prin aplicarea modului de calcular al salariului mediu în conformitate cu legislaţia;
2) persoanelor neangajate prin contract de muncă - prin împărţirea la 12 a sumei venitului total pentru anul precedent;
3) persoanelor care nu au lucrat din motive întemeiate - pornindu-se de la salariul mediu pe ţară în anul respectiv.

Esenţial este că atât persoanei fizice cât şi juridice trebuie să i se repare prejudiciul patrimonial efectiv cauzat, precum şi beneficiul neobţinut (venitul ratat) în urma faptelor ilicite.

Repararea prejudiciului moral urmează de efectuat indiferent de existenţa şi întinderea prejudiciului patrimonial, iar reparaţia se face şi în lipsa vinovăţiei autorului faptei ilicite. Deşi stabilirea mărimii compensaţiei pentru prejudiciul moral este lăsată la discreţia instanţei de judecată, considerăm că instanţele trebuie să ţină cont că compensarea prin echivalent bănesc a prejudiciului moral are drept scop de a aduce persoa-

nei reabilitate o satisfacție emoțională, care ar înlătura modificările psihice cu caracter negativ provocate de faptul sancționării ilegale. Deoarece persoana căreia i s-a cauzat un prejudiciu moral suportă suferințe psihice sub forma unor modificări negative ale funcționării psihicului, sau suferințe fizice, sub forma unor modificări ale funcționării biologice a organismului, instanța trebuie să țină cont de gravitatea infracțiunii, caracterul și gravitatea încălcărilor procesuale admise și rezonanța avută în societate: informația despre învinuirea sau condamnarea persoanei, durata procesului, natura dreptului personal lezat și locul lui în sistemul de valori al persoanei, suferințele fizice, caracterul și gradul suferințelor psihice, măsura în care compensația bănească poate atenua suferințele fizice și psihice cauzate, durata aflării nelegitime a persoanei în detenție și alte aspecte de individualizare a cauzei. Mărimea compensației pentru repararea prejudiciului moral se află în strânsă legătură cu durata suferințelor psihice.

Important de menționat că practica judiciară a demonstrat că instanțele judecătorești întâmpină dificultăți în cuantificarea prejudiciului moral. Prejudiciul moral poartă conotație abstractă și nu poate fi cuantificată în cote financiare prestabilite. Astfel, pentru fiecare situație de caz aprecierea mărimii rezonabile și echitabile a compensației pentru suferințele morale urmează a fi lăsată pe seama instanțelor judecătorești. La examinarea cauzei instanțele judecătorești urmează să analizeze echitabil fiecare caz în parte raportat la împrejurările care sunt specificate în lege, aspectele individuale și importanța acestora pentru persoana prejudiciată, precum și criteriile specifice din legislația procesual penală.

În jurisprudența sa, CtEDO a specificat că despăgubirea acordată în legătură cu daunele morale este menită să furnizeze o compensație financiară pentru un prejudiciu moral, cum ar fi suferințe fizice sau psihice. Dacă se stabilește existența unor astfel de daune și în cazul în care Curtea consideră că este necesară o compensație bănească, ea va face o evaluare pe o bază echitabilă, luând în considerare standardele care decurg din jurisprudența sa. În toate cazurile, instanța de judecată trebuie să se bazeze pe principiile compensării rezonabile și echitabile a prejudiciului moral, iar suma nu trebuie să fie vădit disproporționată cu sumele acordate de Curtea Europeană în cazuri similare.

De altfel, principiul care stă la baza mecanismului reparării daunei morale cauzate este regula ,,reparației integrale a prejudiciului suferit" astfel că atât prejudiciul material, cât și cel moral să fie compensat în totalitate persoanei care le-a suferit.

Un alt element important care nu se regăsește expres în cadrul legal existent se referă la scuzele oficiale, astfel că autoritățile din numele cărora au acționat subiecții care au emis acte defectuoase urmează să prezinte scuze oficiale din numele statului în formă scrisă în termen strict reglementat, persoanei prejudiciate în legătură cu faptele ilicite admise în procesele penale sau contravenționale.

Considerăm că legiuitorul urmează să ajusteze cadrul legal și în privința exercitării de către stat a dreptului de regres împotriva persoanelor ale căror fapte ilicite comise în procesele penale sau contravenționale au cauzat prejudicii. Astfel, după repararea prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale sau contravenționale, considerăm că Ministerul Justiției trebuie să sesizeze Procurorul General sau Consiliul Superior al Magistraturii în vederea examinării faptelor ilicite comise de persoana care

a emis actul procedural defectuos cauzator de prejudicii. În situația în care vinovăția persoanei care a emis actul defectuos va fi demonstrată în baza unei hotărâri definitive, statul prin intermediul Ministerului Finanțelor urmează să înainteze acțiunea în regres, iar termenul de prescripție nu trebuie să se limiteze doar la 3 ani, cu trecerea la bugetul de stat a sumelor încasate.

În concluzie, în vederea eficientizării mecanismului de reparare a prejudiciului cauzat în procesele penale și contravenționale, considerăm oportun ajustarea cadrului legal existent, sau elaborarea unui act normativ nou, care să reglementeze modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale, cu luarea în considerație celor menționate supra.